

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

ПАРИШ Наталія Миколаївна

УДК 141.7:316.61+303.7

**ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ
ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ФАХІВЦІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник -

доктор педагогічних наук, доцент
ОНОПРІЄНКО Володимир Петрович,
Сумський національний аграрний
університет,
професор кафедри екології та ботаніки.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент
СКИБА Юрій Андрійович,
Інститут вищої освіти НАПН України,
головний науковий співробітник відділу
інтеграції вищої освіти і науки;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОРОБЧУК Людмила Іванівна,
Луцький національний технічний
університет, доцент кафедри екології.

Захист відбудеться 2 липня 2015 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертації можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий 1 червня 2015 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стратегія розвитку вищої освіти України до 2020 року визначає екологічний напрям у числі пріоритетних. Екологічно орієнтована підготовка фахівців стає необхідною запорукою для ефективного визначення і розв'язання екологічних проблем в Україні. Проблема формування екологічної культури педагогів, які готуються для роботи серед студентів інженерних спеціальностей обумовлено, насамперед, потребами формування природовідповідності їх світоглядних установок, а відтак, природовідповідності їх практичної діяльності по завершенню навчання в технічному університеті. І це зрозуміло, адже саме фахівець інженерно-технічного профілю за родом властивої йому діяльності найбільш помітним чином впливає на стан природного середовища, в результаті чого створюється (й постійно відтворюється) екологічна проблема, що загрожує не тільки здоров'ю, але й самому життю людини.

Загострення екологічної ситуації у світі, і в Україні зокрема, потребує системних наукових досліджень, які б визначили шляхи, засоби та технології розв'язання екологічної проблеми, особливо, в умовах глобалізації та інформаційної революції.

Ключовим сегментом цих досліджень має стати пошук варіантів підвищення екологічної свідомості та культури людей, особливо студентської молоді – майбутніх фахівців, яким уже в найближчий час належить стати керманічами виробничих процесів, які перетворюють (освоюють) природу, створюють культуру. Рівень екологічної культури та свідомості молоді, на жаль, є все ще величиною віртуальною. Навчальний процес і поза навчальна інформаційно-виховна діяльність, що проводиться у більшості навчальних закладів, суттєвого приросту екологічної свідомості студентів не забезпечує. Проблема залишається відкритою, а тому й потребує розгорнутого теоретичного аналізу.

Проблеми взаємодії людини і природи завжди були в полі зору філософської громадськості від античності і до наших днів. Саме ж поняття «екологія» (грецьк. oikos – дім, місце життєоблаштування; житло; і logos – наука) вперше в науковий обіг у другій половині XIX століття ввів Ернст Геккель. Його змістом учений намагався охопити різноманітні процеси та дії щодо «економії природи», або ж «науки про умови взаємодії організмів в оточуючому середовищі». Актуальність захисту природи як завдання для людства пов'язуються з роботами В. Вернадського, Ю. Одум, Е. Піанки, С. Шварца та інших видатних дослідників. Теоретичні основи екології закладені Ч. Елтоном в книзі «Екологія тварин» (1930). Розгорнуту програму екологічного світогляду та практичної дії запропонували діячі «Римського клубу» (У. Беренс, Е. Ласло Е. Манн-Боргезе, Д. Медоуз, М. Месарович, Е. Пестель, А. Печчеї, Дж. Форрестер та ін.). В їх розумінні, екологічні проблеми можуть бути розв'язаними завдяки обмеженню виробництва і споживання, на яке має свідомо піти людство, якщо воно хоче зберегти природу і цивілізацію.

Екологічну проблематику та питання екологічної підготовки розглядали: В. Алексєєв, В. Андрущенко, А. Ахієзер, Р. Баландін, Л. Бондарев, Ю. Бромлей,

Г. Бачинський, М. Будика, С. Валентей, С. Васюта, Н. Депенчук, Г. Добров, П. Водоп'янов, П. Гайденко, Е. Гірусов, І. Грабовський, Д. Гродзінський, М. Голубець, Р. Карпінська, М. Кисельов, В. Князев, В. Комаров, К. Кондратьєв, В. Крисаченко, В. Кухар, П. Куусі, Д. Ліхачов, А. Лой, В. Лось, Г. Марчук, М. Моїсєєв, С. Мороз, М. Михальченко, А. Мозелов, А. Нагорна, М. Огняник, В. Онопрієнко, П. Олдак, Е. Піанка, Т. Пікашова, Е. Прусов, М. Реймерс, Ю. Скиба, В. Урсул, Г. Хефлінг, І. Фролов, М. Тарасенко, А. Толстоухов, М. Хілько, Ю. Шеляг-Сосонко та ін.

Разом з тим, не всі питання означеної теми отримали належне теоретичне обґрунтування.

Актуальність і доцільність дослідження формування екологічної культури у майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю зумовлені такими суперечностями між:

1) зростаючими вимогами суспільства до рівня екологічної підготовки фахівців інженерно-педагогічного профілю і відсутністю концептуальних засад з формування екологічної культури;

2) місцем та роллю екологічної культури в системі навчання та виховання майбутніх педагогів інженерного профілю та низьким рівнем її формування в освітньому процесі ВНЗ;

3) необхідністю формування екологічної культури майбутніх педагогів інженерного спрямування і нерозробленістю методики її формування в навчальному процесі.

Отже, актуальність проблеми, необхідність її подальшої розробки, об'єктивна потреба розв'язання вищезазначених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки»**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема і зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної роботи «Актуальні питання історії і теорії філософії та її викладання студентам педагогічних навчальних закладів», наукового напрямку «Дослідження гуманітарних наук» кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, який затверджений Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 29 січня 2009 року).

Тема дисертаційної роботи затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 9 від 19 травня 2011 року) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 24 вересня 2013 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови і розробити та експериментально перевірити модель формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки.

Відповідно до мети дослідження визначено наступні **завдання**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми у педагогічній теорії та практиці навчання майбутніх інженерно-педагогічних фахівців і уточнити поняття «екологічної культури».

2. З'ясувати місце і роль екологічної культури в системі навчання та виховання майбутніх педагогів інженерного профілю. Обґрунтувати дидактичні основи їх підготовки щодо формування екологічної культури.

3. Запропонувати педагогічні технології формування екологічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей.

4. Науково обґрунтувати та розробити модель формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки.

5. Провести дослідно-експериментальну перевірку ефективності розробленої моделі організації навчальної діяльності майбутніх інженерно-педагогічних фахівців з екології та її впливу на формування їх екологічної культури.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх інженерно-педагогічних фахівців.

Предметом дослідження є педагогічні умови формування екологічної культури у студентів інженерно-педагогічного профілю в умовах глобалізації та інформаційної революції.

Методи дослідження зумовлені особливостями об'єкта та предмета дослідження, багатогранністю внутрішньої структури екологічної культури особистості та зовнішніх чинників її розгортання, а тому визначаються підходом, який спирається на принципи об'єктивності, цілісності, системності, історизму та практики, а також на комплекс загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Це дозволило забезпечити обґрунтованість та достовірність наукових результатів. Найширшого використання отримали наступні методи: *теоретичні*: аналіз, узагальнення даних психологічної, педагогічної та спеціальної літератури з проблеми дослідження, сутність понять «екологія», «культура», «екологічна культура» для з'ясування проблеми дослідження; моделювання як метод, що використовувався для розробки моделі формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців; *емпіричні*: анкетування, бесіди зі студентами та викладачами, спостереження за навчально-виховним процесом для з'ясування рівня сформованості екологічної культури студентів; *методи статистичної обробки* експериментальних даних для аналізу результатів дослідження та встановлення їх достовірності.

Наукова новизна дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні особливостей (чинників, напрямів, технологій) формування екологічної культури студентів інженерно-технічних спеціальностей в умовах глобалізації та інформаційної революції.

У результаті дослідження обґрунтовано низку положень, що характеризуються науковою новизною і виносяться на захист, а саме:

- *вперше*: розроблено модель формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців, складовими якої є: мета, завдання, педагогічні умови, принципи, зміст, форми, методи, засоби підготовки майбутніх фахівців ;

- *уточнені положення та визначення*: введено й обґрунтоване поняття філософського простору «екологічної культури», який формується у царині відносин: людина – природа; людина – предметний світ; людина – духовний світ; людина – людина; щодо технології формувань екологічної культури майбутніх педагогів інженерного профілю, тобто педагогів, які будуть навчати і виховувати слухачів, учнів та студентів у професійно-технічних училищах, коледжах та університетах інженерного, технологічного, технічного спрямування; характеру навчально-виховного процесу у закладах освіти інженерно-педагогічного профілю; місце і роль в педагогічному процесі екологічної складової; зміст екологічного компоненту навчального процесу; національне та загальнолюдське в екологічному складнику навчально-виховного процесу; ціннісний характер екологічної компоненти навчального процесу;

- *подальшого розвитку отримали*: пропозиції щодо підвищення ефективності процесу формування екологічної культури майбутніх педагогів інженерного спрямування; обґрунтовано такі заходи: розширення змісту всіх предметів, особливо технічного та технологічного профілю, екологічною проблематикою (для цього слід радикально переглянути всі програми та навчальні плани, внести відповідні додатки до підручників); необхідність підвищення кваліфікації викладацьких кадрів з їх спрямованістю на формування екологічної культури під час викладання фахових навчальних дисциплін (паралельно потрібно визначити засоби зацікавлення викладача до проведення такої роботи); заходи з формування системи зацікавленості студентів у вивченні, дослідженні та впровадженні у власних проектах (курсівих, дипломних, конкурсних) екологічної проблематики; основні технології системи підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю, зокрема інформаційно-аналітичні, просвітницькі, аксіолого-виховні, практичні, і технології педагогічного дискурсу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці моделі формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців; розроблені методичних підходів до формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців на основі діяльнісного та компетентнісного підходів, розробленні навчально-методичного забезпечення до дисциплін «Основи екології», «Екологія», «Основи екології та природокористування» з метою формування екологічних знань, вмінь і компетенцій.

Наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальшій теоретичній розробці проблем інноваційного розвитку сучасної екологічної освіти, її модернізації у відповідності до нагальних потреб розвитку науки, культури та соціальної практики. Обґрунтовані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення використовуються в системі сучасного науково-теоретичного пізнання – в галузях педагогіки, культурології, психології, виховної роботи, а також у спецкурсах з проблем екології, культури, філософської антропології, в нормативних курсах філософії та педагогіки тощо.

Основні висновки дисертаційного дослідження використовуються автором у самостійній викладацькій, педагогічній, науковій, виховній діяльності; вони

ввійшли складовою частиною в розроблені спецкурси, адресовані студентам та викладачам.

Результати дослідження **впроваджено** в навчально-виховний процес Інженерно-педагогічного інституту Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 150 від 24.12.2014 р.), Інституті екології, економіки і права (довідка № 1/25-40 від 10.12.2014 р.), Сімферопольського коледжу Національного університету харчових технологій (довідка № 140/01 від 17.12.2014 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею, в якій висвітлені основні напрями та чинники формування екологічної культури студентів інженерно-технічного профілю, обґрунтовані власні ідеї і розробки автора, що дозволили розв'язати поставлені завдання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, а також на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, а саме: Міжнародному форумі «Простір гуманітарної комунікації» (Київ, 2012); Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Інноваційні технології в дошкільній освіті України: дитина в комп'ютерно-ігровому середовищі» (Київ, 2013); Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених за участю іноземних учасників «Соціально-економічний розвиток держави: досвід та перспективи» (Київ, 2013); Дев'ятих юридичних читаннях «Політико-правова реформа в Україні: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 2013); Міжнародній науковій конференції «Ціннісні орієнтації та світоглядні позиції людини у контексті сьогодення: восьмі шинкаруківські читання» (Київ, 2013); «Регуляторна політика в галузях загальної, технічної і професійної освіти в умовах регіону» (Кременчук, 2014), «Проблеми та перспективи розвитку освітніх послуг на основі інновацій: регіональний аспект» (Армянськ, 2014).

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у дев'яти публікаціях, у тому числі: вісім статей у наукових фахових виданнях України, одна – у закордонному фаховому виданні.

Структура дисертації обумовлена специфікою предмету, поставленою метою та основними завданнями дисертаційного дослідження. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки та список використаних джерел, 1 рисунок.

Загальний обсяг дисертації становить 203 сторінки, із них основна частина дисертації – 180 сторінок, список використаних джерел становить 212 найменувань, з них 9 іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, охарактеризовано методи, наукову

новизну та практичне значення, відображено апробацію і впровадження її результатів у практику навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів України.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні проблеми дослідження процесу формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців»** нами показано кризовість ситуації, яка склалася у відносинах людини і природи на сучасному етапі цивілізаційного розвитку як на загальнопланетарному, так і на національному рівнях, відзначено надзвичайну актуальність теоретико-методологічного аналізу проблем дослідження процесу формування екологічної культури студентів різних професійних спеціальностей. При цьому виникає необхідність концептуально-теоретичного аналізу інтегративної сутності феномену екологічної культури з огляду на те, що він посідає фундаментальне місце як серед професійних компетенцій, так і в світоглядно-аксіологічній структурі особистості молодшої людини. У зв'язку з цим, а також на основі вивчення теоретико-методологічної та джерельної бази, що існує на сьогодні стосовно феномену екологічної культури, доведено надзвичайну актуальність проблематики, пов'язаної з вивченням процесу формування екологічної культури українського студентства.

Розглянуто і розширено поняття «екологічної культури» як відносно самостійної частини загальної культури, як системи національних і загальнолюдських цінностей, що визначають характер відносин між суспільством, людиною і природою у процесі створення й освоєння (споживання) матеріальних і духовних цінностей, визначено фундаментальне значення даного феномену для формування особистісних характеристик студентської молоді, а також актуальність його соціально-філософського дослідження. Окрім того, обґрунтовано інтегративну, системотворчу, людинотворчу та соціоструктурну природу феномену екологічної культури, що використовуватиметься як ключовий принцип теоретико-методологічного дослідження процесу формування екологічної культури студентів під час особистісно-професійного самовизначення та самореалізації при навчанні у вищому навчальному закладі.

Запропоновано основні виміри та міру відповідальності людини як суб'єкта культури за стан природи і раціональне використання природних ресурсів, доведено значну роль навчально-виховного середовища вищої школи, в якому студенти засвоюють певний набір особистісно значимих моральних норм і установок, які системно поєднують у своїй структурі професійно-особистісні компетенції та екологічну культуру. Таким чином, визначено необхідність вироблення новітніх інноваційно-гуманістичних навчально-виховних технологій, які б пробуджували й розвивали у молоді сильне почуття відповідальності перед сучасниками та прийдешніми поколіннями за стан довкілля, збереження природного середовища, дотримання гуманістичної та екоцентричної моралі, вміння самореалізовуватися в якості суб'єкта соціокультурної активності, не шкодячи при цьому навколишньому середовищу.

Розкрито характер навчально-виховного процесу у закладах освіти інженерно-педагогічного профілю, а також надзвичайну важливість якісної

підготовки педагогів-інженерів для інноваційно-прогресивного розвитку національної економіки, визначено, що ключовим виміром специфіки навчально-виховного процесу в таких закладах є необхідність набуття майбутніми спеціалістами як педагогічних компетенцій, так і інженерно-технічних, а часто і робітничих, знань і вмінь. У зв'язку з цим, постає проблема віднаходження основ для систематизації та інтеграції педагогічних та інженерних компетенцій в структурі загальної професійно-особистісної обізнаності майбутнього спеціаліста. З нашої точки зору, такий інтегративний ефект, зокрема, може здійснювати саме екологічна складова навчально-виховного процесу вищого навчального закладу педагогічно-інженерного профілю.

Визначено місце і роль в педагогічному процесі вищого навчального закладу інженерно-педагогічного профілю екологічної складової, підкреслено особливу необхідність у сучасних умовах модернізувати дану галузь національної вищої освіти з огляду на тенденції зростання в сучасному світі значення екологічної культури та екоцентричного стилю мислення і діяльності. Екологічна складова навчально-виховного процесу має збагачуватися як окремими навчальними дисциплінами і курсами, так і наскрізним, інтегруючим використанням екологічних знань і цінностей у процесі реформування вищої педагогічної освіти інженерного спрямування. Екологічна складова у вигляді екологічної освіти, виховання, просвітництва, з нашої точки зору, відіграє центральну-змістову, ціннісно-соціалізаційну та інтегративну роль у розвитку педагогічного простору навчального закладу педагогічно-інженерного профілю.

Представлено особливості та структурно-функціональні властивості змісту екологічного компоненту навчального процесу, доведено необхідність всебічного застосування новітніх інноваційно-гуманістичних технологій, а також засобів якнайповнішої інформаційно-технологічної підтримки екологізаційної складової навчання і виховання майбутніх педагогів інженерного профілю. Окрім того, необхідно враховувати багаторівневість структурно-функціональних характеристик змістовної складової екологічного компоненту навчального процесу, що включає в себе і соціально-культурні, і педагогічно-виховні, і науково-технологічні аспекти екологічно-професійної компетентності майбутніх спеціалістів. Зрештою, зміст екологічного компоненту навчального процесу має бути звернений, в тому числі, й на розкриття соціалізаційного та професійно-адаптивного потенціалу екологічних цінностей, знань, умінь і компетенцій.

Підкреслено історизм і практичну спрямованість екологічного компоненту педагогічного процесу в інженерно-педагогічних закладах, проаналізовано основні вимоги до вищих педагогічно-інженерних навчальних закладів щодо забезпечення в структурі власного навчально-виховного середовища необхідних умов для повноцінного розвитку у студентів умінь ефективно використовувати на практиці набуті протягом навчання екологічно-професійні компетенції. Важливим у цьому аспекті є і ціннісно-вольовий вимір проблеми, адже для реалізації набутих екологічних знань у майбутній педагогічно-інженерній практиці необхідний високий рівень наснаги та вольової енергії, що підвищує актуальність використання в навчально-виховному процесі провідних інноваційно-гуманістичних, особистісно орієнтованих технологій. Виховання

небайдужості, прагнення до постійної екологічно-культурної самореалізації, бажання постійно підвищувати власну екологічно-професійну компетентність – ось головні виміри практичної спрямованості екологічного компоненту педагогічного процесу в інженерно-педагогічних закладах, які мають забезпечуватися найновітнішими інноваційно-гуманістичними технологіями навчання і виховання майбутніх педагогів.

У другому розділі **«Педагогічні технології та освітні вимірювання формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців»** розглянуто поняття «технології навчання» в системі освіти і зазначено, що технологія це стиль сучасного науково-практичного мислення. Вона відображає спрямованість прикладних досліджень (у тому числі педагогічних) на радикальне вдосконалення людської діяльності, підвищення її результативності (в сенсі гарантії досягнення мети), інтенсивності, інструментальності, технічної озброєності. Крім того, ми визначаємо технологію навчання як законодоцільну педагогічну діяльність, що реалізовує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і що володіє вищим ступенем ефективності, надійності і гарантованості результату. У структуру технології, як дидактичної системи входять: дидактичні цілі; дидактичні завдання; зміст навчання; методи навчання; форми навчання; засоби навчання; той, хто навчається (студент); викладач; результат їх спільної діяльності. Оскільки в сучасній педагогічній і методичній науці до сьогодні не вироблені загальні підходи до єдиного трактування поняття технологій навчання, не існує й однозначно визнаної їх класифікації.

Впровадження навчальних технологій в інженерно-педагогічній освіті ґрунтується на дидактичній системі, яка відрізняється від інших, оскільки власне інженерно-педагогічна освіта є своєрідним феноменом та не може бути порівняна з будь-якою іншою. Головним завданням інженерно-педагогічної освіти є підготовка інженерів-педагогів, які можуть здійснювати педагогічну, навчально-виробничу та організаційно-методичну діяльність у сфері професійно-технічної освіти та підготовки кваліфікованих робітників безпосередньо на виробництві. Отже, такий фахівець повинен знати особливості технології галузі та окремої спеціальності в ній, мати практичні професійні навички, оскільки має проводити як практичне, так і теоретичне навчання. Інженер-педагог також повинен не тільки володіти новими технологіями у предметній сфері, але й створювати методики їх викладання. Саме тому інженерно-педагогічна освіта за своєю сутністю є інтегративною і відрізняється як від педагогічної, так і від традиційної інженерної (професійної). Згідно з Концепцією розвитку інженерно-педагогічної освіти в Україні, професійну діяльність інженера-педагога прийнято розглядати у вигляді двох самостійних складових: інженерної професійної та педагогічної професійної. Професія інженера-педагога належить до групи професій, що функціонують одночасно у двох різних системах: «людина - техніка» і «людина - людина». Водночас, поєднання професії «інженер-педагог» сприяє формуванню нової якості у підготовці фахівця.

Визначаючи специфіку інженерно-педагогічної професії, зазначимо, що інженерно-педагогічна освіта – це головна складова професійно-педагогічної

освіти, яка займає особливе місце у системі освіти. Цьому виду освіти притаманно ряд таких специфічних рис, які роблять її унікальною за самою своєю суттю. По-перше, вона має інтеграційний характер, включаючи в себе педагогічний, інженерно-технічний та виробничо-технологічний компоненти. Інженерно-педагогічна освіта передбачає підготовку одночасно і до теоретичного, і до практичного навчання не за однією дисципліною, а одночасно за серією дисциплін, що обслуговують конкретну професійну діяльність робітника певної галузі виробництва, а іноді і декількох галузей. По-друге, будучи частиною системи народної освіти, інженерно-педагогічна освіта органічно пов'язана з певною галуззю виробництва. Вона будується як вищий концентрат єдиної системи професійної підготовки для галузі або декількох галузей. Сфера виробництва, проникаючи до педагогічного процесу, видозмінює його: у системі інженерно-педагогічної освіти функціонують одночасно та у взаємозв'язку і закони педагогіки, і закони виробництва. Взаємодія навчально-виховного та виробничого процесів дає новий тип навчального процесу – виробничо-педагогічний.

Таким чином, інженерно-педагогічна освіта, як структурний компонент системи педагогічної освіти, має своїм завданням підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних кадрів усіх освітніх рівнів, стан та перспективи розвитку якої безпосередньо залежать від професійної і педагогічної компетентності педагогічних працівників. За будь-якої форми організації підготовки кваліфікованих робітничих кадрів спеціальні базові і новітні знання, вміння та навички студентам передають інженерно-педагогічні працівники (викладачі теоретичного навчання загально-технічних і спеціальних дисциплін та майстри виробничого навчання). Саме проблема забезпечення системи професійно-технічної освіти висококваліфікованими інженерно-педагогічними кадрами має визначальне суспільно-державне значення, а її розв'язання повинно сприяти суттєвому підвищенню якості підготовки майбутніх кваліфікованих робітників для всіх галузей економіки країни.

Формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки є складним, багатоаспектним процесом (рис.1) і вимагає поетапної реалізації таких завдань: визначення логіко-змістової спрямованості етапів роботи у відповідності до динаміки встановлених рівнів сформованості екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки; розробки матеріалів науково-методичного забезпечення процесу формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки: спецкурсів, технологій і методик, форм і методів навчально-виховної роботи, інтегрованих у зміст цілісної екологічної підготовки фахівців даного профілю; перевірки дієвості моделі формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки, ефективністю розробленої технології, форм і способів, що забезпечують динамічність процесу. Проведена пошукова робота дала змогу обґрунтувати методичні засади формування екологічної культури у майбутніх інженерно-

Рис. 1. Модель формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки

педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки: 1. Дотримання педагогічних принципів наочності, системності, систематичності, усвідомленості, самостійності й активності суб'єкта навчальної діяльності, які дозволили організувати процес формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки, спрямовуючи його у русло колегіальності, взаємодії зі студентами на основі їх творчого самовираження. 2. Створення спеціально організованих умов, а саме: осмислення теоретичних аспектів і засвоєння студентами ґрунтовних знань щодо екологічної культури у процесі навчання; установка на формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки; організація лекційних і практичних занять з використанням сучасних технологій навчання, інтерактивних методик; створення сприятливого навчального середовища для проведення тренінгів, мікрОВикладань тощо; розроблення й запровадження ефективних методик психолого-педагогічного діагностування рівнів сформованості екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців. 3. Поетапність у застосуванні методів, що сприяють формуванню екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки.

У третьому розділі «**Дослідно-експериментальна перевірка ефективності моделі формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців**» показано, що експериментальна перевірка моделі формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки проходила у два етапи: констатувальному і формувальному. Експеримент проходив у природних умовах, не порушуючи логіки та ходу навчального процесу. З метою визначення вірогідності результатів дослідження використовувались методи математичної статистики.

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив, що за час проведення формувального експерименту середній показник сформованості екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців експериментальної групи значно зріс порівняно з навчанням за традиційною системою. Так, високий рівень інтегративного показника сформованості екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців в експериментальній групі становив 24,3%, а в контрольній – 20,3%. Базовий рівень становив в експериментальній групі – 35%, а в контрольній – 29,6%. Достатній рівень під час навчання за пропонованою системою формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців дорівнює 28,4%, а за традиційною – 33%. Низький рівень виявлено у 12,3% студентів експериментальної групи, тоді як у контрольній групі досліджуваних на низькому рівні залишалось 16,1%.

Експериментально-дослідна перевірка ефективності розробленої системи формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців перевірялася, виходячи з того, що надійність і достовірність оцінки результатів експериментальних даних становить 95%. Достовірність отриманих результатів перевірялася методами математичної статистики. Для підтвердження

статистично значущих відмінностей між результатами контрольних та експериментальних груп було використано критерій Пірсона.

Представлені результати експериментального дослідження дають підстави зробити висновок про суттєвий позитивний вплив пропонованої системи формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців на результати професійної підготовки студентів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливого й актуального завдання, що полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов у формуванні екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки. Результати дослідження засвідчили досягнення мети й розв'язання поставлених задач, що дало змогу зробити відповідні висновки:

1. На основі вивчення теоретико-методологічної та джерельної бази, що існує на сьогодні стосовно феномену екологічної культури, доведено актуальність проблематики, пов'язаної з формуванням екологічної культури українського студентства. В Україні накопичений достатньо великий досвід формування екологічної культури у навчальних закладах, які відносяться до системи освіти. Гострота сучасних екологічних проблем поставила перед навчальними закладами важливе завдання - навчити виховувати молодь, здатну по-новому розв'язувати проблеми охорони, перетворення та раціонального використання природи. Цьому сприяє комплексна система навчальних, позашкільних заходів, а також залучення до цієї роботи таких установ, як, наприклад, еколого-натуралістичний центр учнівської молоді тощо. Але існує проблема «проміжної» ланки між навчальними закладами середньої освіти і ВНЗ, та вдосконалення цього процесу в системі ВНЗ, тому що проблема формування екологічної культури саме у ВНЗ до сьогодні не отримала остаточного розв'язання.

Поняття «екологічної культури» постає як відносно самостійна частина загальної культури, як система національних і загальнолюдських цінностей, що визначає характер відносин між суспільством, людиною і природою у процесі створення й освоєння (споживання) матеріальних і духовних цінностей. Крім того, екологічна культура як феномен, має фундаментальне значення для формування особистісних характеристик студентської молоді і має інтегративну, системотворчу, людинотворчу та соціоструктурну природу, що має використовуватися як ключовий принцип теоретико-методологічного дослідження процесу формування екологічної культури студентів під час особистісно-професійного самовизначення та самореалізації у процесі навчання у вищому навчальному закладі.

Оскільки екологічна культура постає як міра і спосіб включення людини у діяльність по стійкому підтриманню оточуючого середовища, обґрунтовано необхідність концептуально-теоретичного вивчення екологічної культури як життєтворчого фактора становлення особистості молоді людини, яка в

студентські роки відшукує гносеологічні, морально-етичні, естетичні, людиноствердні та професійно-компетентні основи для власної діяльній самореалізації. Саме навчально-виховне середовище вищого навчального закладу володіє, з нашої точки зору, значним потенціалом прищеплення молодій людині глибоких переконань та почуттів екологічної відповідальності та природозаощадливості, які, окрім того, засвоюються і підкріплюються структурою професійного знання.

Доведено, що одним із ключових теоретико-методологічних принципів дослідження процесу формування екологічної культури студентської молоді є принципи: гармонійного поєднання гуманістичного ставлення до людини як абсолютної цінності, екоцентричного ставлення до природи як онтологічно-формуєчої цінності, а також культуротворче відношення до суспільного середовища, в якому й реалізується людська особистість.

2. З'ясовано місце і роль в педагогічному процесі вищого навчального закладу інженерно-педагогічного профілю екологічної складової, підкреслено особливу необхідність в сучасних умовах модернізувати дану галузь національної вищої освіти з огляду на тенденції зростання в сучасному світі значення екологічної культури та екоцентричного стилю мислення і діяльності. Екологічна складова навчально-виховного процесу має збагачуватися як окремими навчальними дисциплінами і курсами, так і наскрізним, інтегруючим використанням екологічних знань і цінностей в процесі реформування вищої педагогічної освіти інженерного спрямування. Вважаємо, що екологічна складова у вигляді екологічної освіти, виховання, просвітництва відіграє центральну-змістову, ціннісно-соціалізаційну та інтегративну роль у розвитку педагогічного простору навчального закладу педагогічно-інженерного профілю.

Доведено необхідність всебічного застосування новітніх інноваційно-гуманістичних технологій, а також засобів якнайповнішої інформаційно-технологічної підтримки екологізаційної складової навчання і виховання майбутніх педагогів інженерного профілю. Враховуючи багаторівневість структурно-функціональних характеристик змістової складової екологічного компоненту навчального процесу, що включає в себе і соціально-культурні, і педагогічно-виховні, і науково-технологічні аспекти екологічно-професійної компетентності майбутніх спеціалістів використано системний підхід до формування екологічної культури майбутніх фахівців.

3. Розглянувши поняття «технології навчання» в системі освіти, визначено її як законодавчу педагогічну діяльність, що реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє вищим ступенем ефективності, надійності і гарантованості результату. У структурі технології, як дидактичної системи входять: дидактичні цілі; дидактичні завдання; зміст навчання; методи навчання; форми навчання; засоби навчання; той, хто навчається (студент); той, хто навчає (викладач); результат їх спільної діяльності.

Впровадження навчальних технологій в інженерно-педагогічній освіті має свою специфіку і ґрунтується на дидактичній системі, яка дещо відрізняється від інших, оскільки власне інженерно-педагогічна освіта є своєрідним феноменом та не може бути порівняна з будь-якою іншою.

До основних видів навчальних технологій у формуванні екологічної культури майбутніх інженерів педагогів відносимо: інформаційні педагогічні технології, які ставлять за мету формування готовності майбутніх інженерів-педагогів до використання комп'ютерних технологій у професійній діяльності. Інтерактивне навчання, суть якого полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх студентів; студент і викладач є рівноправними суб'єктами навчання; технології педагогічного дискурсу, як об'єктивно існуючої динамічної системи ціннісно-сміслової комунікації суб'єктів освітнього процесу; практичні технології. Крім того, екологічна компетентність майбутніх фахівців складається з мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та рефлексійного компонентів, тому визначення критеріїв та показників сформульовано відповідно до означених компонентів.

4. Доведено, що структура моделі формування екологічної культури майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки складається з: концептуальної основи, яка ґрунтується на ідеях контекстного навчання, створенні індивідуальної освітньої стратегії; змістової частини (цілі формування, зміст кожного з етапів); процесуальної частини (організація навчально-виховного процесу, методи і форми розвитку екологічної культури майбутніх інженерів-педагогів у процесі професійної підготовки, засоби комунікації, процес взаємодії викладача і студента).

У контексті розробки моделі формування екологічної культури майбутніх інженерів-педагогів розглянуті форми організації спільної діяльності викладачів та студентів. Так, мета системи практичних занять полягає в тому, щоб студенти мали можливість наприкінці використовувати теоретичні знання в умовах, що моделюють види екологічної діяльності інженера-педагога, предметний та соціальний аспект цієї діяльності. Ця система пов'язана з усіма видами навчальної роботи майбутніх фахівців і, насамперед, із практичними та самостійними заняттями.

5. Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив, що за час проведення педагогічного експерименту середній показник сформованості екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців експериментальної групи значно зріс порівняно з навчанням за традиційною системою. Так, високий рівень інтегративного показника сформованості екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців в експериментальній групі становив 24,3%, а в контрольній – 20,3%. Базовий рівень становив в експериментальній групі – 35%, а в контрольній – 29,6%. Достатній рівень під час навчання за пропонованою системою формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців дорівнює 28,4%, а за традиційною – 33%. Низький рівень виявлено у 12,3% студентів експериментальної групи, тоді як у контрольній групі досліджуваних на низькому рівні залишалось 16,1%. Результати формувального етапу педагогічного експерименту засвідчили ефективність запропонованої моделі формувань екологічної культури майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю.

6. Надано практичні рекомендації щодо формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців:

- управлінням освіти і науки облдержадміністрації України ініціювати й підтримувати проведення у вищих навчальних закладах позааудиторних заходів, спрямованих на формування екологічної культури шляхом проведення регіональних конкурсів студентських наукових робіт, конференцій, симпозіумів, круглих столів;

- інститутам післядипломної освіти включати до навчальних планів перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців екологічно зорієнтовані дисципліни, або розширити тематику фахових дисциплін екологічним змістом;

- авторам підручників і навчальних посібників для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей впровадити складову щодо формування екологічної культури.

Проведене дослідження не вичерпує всіх питань розглянутої проблеми, варто звернути увагу на розробку дидактичних основ комплексного використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці студентів ВНЗ до розв'язання екологічних завдань і проблем.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Париш Н. Інформаційно-аналітичні та просвітницькі технології у формуванні екологічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей / Наталія Париш // Вища освіта України – 2013. – № 4. – С. 86–93.

2. Париш Н. Основні педагогічні технології формування екологічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей / Наталія Париш // Вісник Інституту розвитку дитини. – Вип. 26. – Серія : Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 25–31.

3. Париш Н. Практична спрямованість екологічного компоненту педагогічного процесу в інженерно-педагогічних закладах / Наталія Париш // Вісник Інституту розвитку дитини. – Вип. 28. – Серія: Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2013. – С. 51–57.

4. Париш Н. Поняття «технологій навчання» в системі екологічної освіти студентів інженерних спеціальностей / Наталія Париш // Вісник Інституту розвитку дитини. – Вип. 30. – Серія : Філософія, педагогіка, психологія : зб. наук. пр. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – С. 85–89.

5. Париш Н. М. Технології навчання в системі інженерно-педагогічної освіти / Н. М. Париш // Гілея : науковий вісник : зб. наук. пр.: гол. ред. В. М. Вашкевич. – 2013. – Вип. 72 (№ 5). – С. 749–753.

6. Париш Н. М. Навчальні технології у формуванні екологічної культури майбутніх інженерів-педагогів / Н. М. Париш // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5.

Педагогічні науки: реалії та перспективи : за заг. ред. проф. В. Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 44. – С. 163–172.

7. Париш Н. М. Екологічна культура як інтегральна якість особистості / Н. М. Париш // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання і виховання. за науковою ред. академіка В.І. Бондаря. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 24. – С. 162–167.

8. Париш Н. М. Екологічна культура як життєтворчий фактор становлення особистості майбутнього інженера-педагога у процесі професійної підготовки / Н. М. Париш // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки : реалії та перспективи : за заг. ред. проф. В. Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 50. – С. 154–162.

Стаття у міжнародному науковому фаховому виданні

9. Париш Н. Н. Экологическое образование как средство формирования экологической культуры будущих специалистов / Н. Н. Париш // Dylematy edukacyjne w zglobalizowanym społeczeństwie : Monografia / pod redakcją Andrzeja Gawdzika. – Opole, 2015. – S. 73–81.

АНОТАЦІЇ

Париш Н.М. Формування екологічної культури у майбутніх інженерно-педагогічних фахівців у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. - Київ, 2015.

У дослідженні обґрунтовано визначення поняття екологічної культури як відносно самостійної частини загальної культури; системи національних і загальнолюдських цінностей, що визначають характер відносин між суспільством, людиною і природою у процесі створення і освоєння (споживання) матеріальних і духовних цінностей; міри і способу включення людини у діяльність по стійкому підтриманні оточуючого середовища, а також міри відповідальності людини як суб'єкта культури за стан природи і раціональне використання природних ресурсів; автором введено й обґрунтоване поняття філософського простору «екологічної культури», який формується у царині відносин: людина – природа; людина – предметний світ; людина – духовний світ; людина – людина. Представлена модель формування екологічної культури майбутніх інженерно-педагогічних фахівців та результати її експериментальної перевірки і впровадження.

Наукові результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальшій теоретичній розробці проблем інноваційного розвитку сучасної екологічної освіти, її модернізації у відповідності до нагальних потреб розвитку

науки, культури та соціальної практики. Обґрунтовані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення використовуються в системі сучасного науково-теоретичного пізнання – в галузях педагогіки, культурології, психології, виховної роботи, а також у спецкурсах з проблем екології, культури, філософської антропології, в нормативних курсах філософії та педагогіки тощо.

Ключові слова: підготовка інженерно-педагогічних працівників, екологічна освіта, екологічна культура, професійна підготовка.

Париш Н.М. Формирование экологической культуры у будущих инженерно-педагогических специалистов в процессе профессиональной подготовки. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2015.

Инженерно-педагогическому образованию присущий ряд специфических черт, которые делают его уникальным по своей сути. Во-первых, оно имеет интеграционный характер, включая в себя педагогический, инженерно-технический и производственно-технологический компоненты. Инженерно-педагогическое образование предусматривает подготовку одновременно и к теоретическому, и к практическому обучению не по одной дисциплине, а одновременно по серии дисциплин, которые обслуживают конкретную профессиональную деятельность рабочего определенной отрасли производства, а иногда и нескольких отраслей. Во-вторых, будучи частью системы образования, инженерно-педагогическое образование органически связано с определенной отраслью производства. Она строится как высший концентр единой системы профессиональной подготовки для отрасли или нескольких отраслей. Сфера производства, проникая в педагогический процесс видоизменяет его: в системе инженерно-педагогического образования функционируют одновременно и во взаимосвязи и законы педагогики, и законы производства. Взаимодействие учебно-воспитательного и производственного процессов дает новый тип учебного процесса - производственно-педагогический.

В исследовании обосновано определение понятия экологической культуры как относительно самостоятельной части общей культуры; системы национальных и общечеловеческих ценностей, которые определяют характер отношений между обществом, человеком и природой в процессе создания и освоения (потребление) материальных и духовных ценностей; меры и способа включения человека в деятельность по стойкому поддержанию окружающей среды, а также меры ответственности человека как субъекта культуры за состояние природы и рациональное использование природных ресурсов; автором введено и обоснованное понятие философского пространства «экологической культуры», которое формируется в области отношений: человек - природа; человек - предметный мир; человек - духовный мир; человек - человек. Представленная модель формирования экологической культуры будущих

инженерно-педагогических специалистов и результаты ее экспериментальной проверки и внедрения.

Внедрение учебных технологий в инженерно-педагогическом образовании имеет свою специфику и основывается на дидактичной системе, которая несколько отличается от других, поскольку собственно инженерно-педагогическое образование является своеобразным феноменом и не может быть сравнено с любым другим. Главной задачей инженерно-педагогического образования является подготовка инженеров-педагогов, которые могут осуществлять педагогическую, учебно-производственную и организационно-методическую деятельность в сфере профессионально-технического образования и подготовки квалифицированных рабочих непосредственно на производстве. Следовательно, такой специалист должен знать особенности технологии отрасли и отдельной специальности в ней, иметь практические профессиональные навыки, поскольку должен проводить как практическую, так и теоретическую учебу. Инженер-педагог также должен не только владеть новыми технологиями в предметной сфере, но и создавать методики их преподавания. Именно поэтому инженерно-педагогическое образование по своей сущности является интегративным и отличается как от педагогической, так и от традиционной инженерной (профессиональной). Согласно Концепции развития инженерно-педагогического образования в Украине, профессиональную деятельность инженера-педагога принято рассматривать в виде двух самостоятельных составляющих: инженерной профессиональной и педагогической профессиональной. Профессия инженера-педагога принадлежит к группе профессий, которые функционируют одновременно в двух разных системах: «человек – техника» и «человек – человек». Однако «инженер-педагог» не значит «инженер» плюс «педагог», а творит новое понятие.

К основным видам учебных технологий в формировании экологической культуры будущих инженеров педагогов относим: информационные педагогические технологии, которые ставят целью формирование готовности будущих инженеров-педагогов к использованию компьютерных технологий в профессиональной деятельности. Интерактивное обучение, суть которого заключается в том, что учебный процесс происходит при условии постоянного активного взаимодействия всех студентов; студент и преподаватель являются равноправными субъектами обучения; технологии педагогического дискурса, как объективно существующей динамической системы ценностно-смысловой коммуникации субъектов образовательного процесса; практические технологии. Кроме того, экологическая компетентность будущих специалистов состоит из мотивационного, когнитивного, деятельного и рефлексивного компонентов, потому определение критериев и показателей надо формулировать в соответствии с отмеченными компонентами. А одним из возможных путей решения экологических проблем, оптимизации взаимоотношений между обществом и природой является наличие должным образом организованной технологии формирования экологической культуры на принципах аксиологии.

Научные результаты диссертационного исследования могут быть использованы в дальнейшей теоретической разработке проблем инновационного

развития современного экологического образования, его модернизации в соответствии с неотложными потребностями развития науки, культуры и социальной практики. Обоснованные в диссертационном исследовании идеи и положения используются в системе современного научно-теоретического познания - в отраслях педагогики, культурологии, психологии, воспитательной работы, а также в спецкурсах по проблемам экологии, культуры, философской антропологии, в нормативных курсах философии и педагогики и тому подобное.

Ключевые слова: подготовка инженерно-педагогических работников, экологическое образование, экологическая культура, профессиональная подготовка.

Parysh N.M. Future engineer-pedagogical specialists have forming of ecological culture in the process of professional preparation. - On rights for a manuscript.

Dissertation on the receipt of scientific degree of candidate of pedagogical sciences from speciality 13.00.04 - theory and methods of trade education. National Pedagogical University named after M.P.Dragomanov. - Kyiv, 2015.

In research determination of concept of ecological culture is reasonable as in relation to independent part of general culture; systems of national and common to all mankind values, which determine character of relations between society, man and nature in the process of creation and mastering (consumption) of material and spiritual values; measure and method of including of man in activity on proof maintenance of environment, and also measures of responsibility of man as a subject of culture for the state of nature the rational use of natural resources; it is entered an author and reasonable concept of philosophical space of «ecological culture», which is formed in area of relations; a man is nature; a man is the subject world; a man is the spiritual world; a man is a man. Presented model of forming of ecological culture of future engineer-pedagogical specialists and results of her experimental verification and introduction.

The scientific results of dissertation research can be drawn on in further theoretical development of problems of innovative development of modern ecological education, his modernization in accordance with the urgent necessities of development of science, culture and social practice. Reasonable in dissertation research ideas and positions are used in the system of modern scientific and theoretical cognition - in industries of pedagogics, psychology, educator work, and also in the special courses from the problems of ecology, culture, philosophical anthropology, in the normative courses of philosophy and pedagogics and others like that.

Keywords: preparation of engineer-pedagogical workers, ecological education, ecological culture, professional preparation.